

ГЕНДЕР МУАММОЛАРИНИ БАРТАРАФ ЕТИШДА АХЛОҚИЙ ҚАДРЯТЛАРНИНГ ЎРНИ.

Наманган вилояти тарихи ва маданияти давлат музейи

илмий ходми: **Пўлатова Розия** 11.09.2026

Аннотация

Ушбу мақолада Ўзбекистонда хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеини ошириш, уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш ҳамда гендер тенглигини таъминлаш масалалари таҳлил этилган. Шунингдек, хотин-қизларнинг таълим олиш, касб танлаш, меҳнат қилиш ва ижтимоий ҳаётда фаол иштирок этишига таъсир кўрсатувчи ижтимоий, иқтисодий, маданий ва оилавий омиллар ёритилган. Мамлакатда хотин-қизларни қўллаб-қувватлашга қаратилган ҳуқуқий ислохотлар, уларнинг меҳнат ҳуқуқларини кафолатлаш, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш ҳамда тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш борасида амалга оширилаётган чора-тадбирларнинг аҳамияти кўрсатиб берилган. Мақолада гендер тенглигини таъминлаш хотин-қизларнинг имкониятларини кенгайтириш билан бир каторда, оила барқарорлиги ва жамият тараққиётининг муҳим омили эканлиги асосланган.

Мамлакатимиз тараққиётининг янги босқичида жамият ҳаётининг асосий негизи бўлмиш оилалар барқарор муҳитини мустаҳкамлаш ва бу масалаларда хотин-қизларнинг ўрни ва аҳамияти ошириш долзарб аҳамият касб этмоқда. Юртимиз аҳолисининг тенг ярмига яқинроғини ташкил этадиган хотин-қизлар жамиятнинг барча соҳаларида самарали фаолият юритмоқда.

Президентимизнинг 2019-йил 7-мартдаги “Хотин-қизларнинг меҳнат ҳуқуқлари кафолатларини янада кучайтириш ва тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори ушбу йўналишда туб бурилиш ясади. Мазкур қарорда хотин-қизлар ва эркалар учун тенг ҳуқуқлар ҳамда

тазйик ва зўравонликлардан ҳимоя қилиш юзасидан янги қонунлар ишлаб чиқиши муҳим вазифа сифатида белгиланган эди.

Сўнгги йилларда давлатимиз раҳбари ташаббуси билан хотин-қизлар масаласи, уларнинг турмуш шароитларини яхшилаш, маиший ҳаётдаги муаммоларини ҳал қилиш, иқтидори ва имкониятларини кўрсатиш учун қулай шароит яратилмоқда. Оилада, жамиятда, айниқса, хотин-қизларнинг ижтимоий ҳаётдаги фаоллигини оширишга алоҳида эътибор қаратилаётгани натижасида ижтимоий муносабатларда ҳам, қонунчиликда ҳам катта ўзгаришлар амалга оширилди.

Қадимги маданият ва хотин-қизларга уларни анъанавий равишда она ва хотин деб қараш амалиёти барча даражаларда устунлик қила бошлади. Бундай амалиёт хотин-қизларнинг, айниқса, қишлоқ аёлларининг аҳволи, танлаш имкониятига жиддий таъсир кўрсатди. Хотин-қизларни камситувчи қарашлар ва урф-одатлар, ақидалар баъзан учраб туради. Бу борадаги камчиликларга барҳам бериш, хотин-қизларни том маънода янги, демократик тамойилларга асосланган фуқаролик жамиятининг тенг ҳуқуқли бунёдкорига айлантириш йўлида инсоният маънавияти хазинасига, аниқроғи, Ўзбекистондаги хотин-қизларнинг ҳаракати натижасида гендер тушунчаси вужудга келди.

Гендер – инглизча “гендер” – “зот” сўзидан олинган бўлиб, жинс тушунчасини физиологик воқелик устқурмаси бўлган ижтимоий қурилма сифатида белгилайди .

Гендер тафовутлар ва аёлларни олий таълим олиш имкониятлари оналарнинг узоқ муддат давомида қизларини уйдан йироқда таълим олишларини истамасликлари билан ҳам боғлиқдир. Олий ўқув юртларининг учдан икки қисми учта минтақада жойлашган (Тошкент шаҳри, Самарқанд ва Андижон вилоятлари), шу жумладан, деярли ярми Тошкентда. Бу эса нафақат таҳсил олишга юқори харажатлар, балки доимий турар жойидан узоқда истиқомат қилиши туфайли иккала жинсдаги ёшларнинг олий таълим олишларидаги имкониятларни камайтиради.

Тарихий ва маданий анъаналарга кўра ҳамда қизларни оилада миллий руҳда тарбиялаш, уларнинг одоб-ахлоқи борасида ижтимоий орзуумидлар, аёлни жамият ҳаётидаги ролини англаш билан боғлиқ бўлган қатор бошқа муаммолар ҳам бор. Бу

омиллар қизлар ва аёлларнинг билим олишлари ҳамда улар томонидан ихтисосликни танлашга таъсир қилмай қолмайди. Таълим борасида аёлларнинг ихтиёри кўп ҳолатларда ота-оналар томонидан аниқланади ва педагогик ва тиббиёт йўналишлари билан чекланади. Олий таълим ёки турмушга чиқиш ўртасида танлаш зарурати бўлган вазиятларда қизлар (ёки уларнинг ота-оналари) кўп ҳолатларда оилани яратишни биринчи ўринга қўйишади. Бошқа томондан, аёлларнинг таълим даражасига, шунингдек, уларнинг катта репродуктив вазифаси ҳам таъсир қилади: Ўзбекистонда туғишларнинг энг кўп сони 20 ёшли аёлларга тўғри келади. Бу ҳам қизлар ва аёлларнинг мажбурий ўрта таълим босқичида юқори даражада таълим билан қамраб олиниши, таълимнинг бошқа босқичларида эса бу даража пасайиши сабабларидан бири ҳисобланади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент: 1.Ўзбекистон, 2023.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 сентябрдаги ЎРҚ-562-сон “Хотин-қизлар ва эркеклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 сентябрдаги ЎРҚ-561-сон “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонуни.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 7 мартдаги ПҚ-4235-сон “Хотин-қизларнинг меҳнат ҳуқуқлари кафолатларини янада кучайтириш ва тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори.